

איש השנה תשכ"ז

האזרח הישראלי, שהתעורר בבוקרו של יום ה' באייר תשכ"ז, היה משוחרר מכל דאגה מדינית ובטחון ניהול חמורה.

מצברווחו היה מרוכז. אמש הסתובב עד מאוחר בלילה ברחובות עירו, נהנה מהמולת-השימחה של ערב יום-העצמי אות ה'19. בבוקר התכונן לנסוע לירושלים כדי לחזות, יחד עם 200 אלף אזרחים אחרים, במיצעד הצבאי המסורתי. **אמנם, המצב בגבול הסורי היה מתוח. אך האזרח ידע כי צה"ל יגבר על הסורים בנקל, במיקרה הצורך, וכי הפורים יהיו מבודדים.** כל המומחים הבטחוניים היו תמימים דעים עם שמעון פרס, סגן שר-הבטחון לשעבר, שקבע בכנסת באופן פסקני, ב'24 בינואר: "סוריה, אפילו רצתה במלחמה, חוששת ממנה... היא יודעת יפה שבכוחו של צה"ל להביס את הצבא הסורי. אין היא יכולה לסמוך על עזרה של ארצות אחרות, שכן לירדן היא מתנכלת, לסטודיה היא בזה, לעיראק היא מסררת את הנפש, מצריים עסוקה במלחמותיה והגינה היא" מור כן הוא הסביר ארוכות מדוע אין מצריים מוכנה ומעוניינת במלחמה עם ישראל בעתיד הקרוב.

מדוע? **היו כמה סיבות להשפעתו המכרעת של ה' הפקר במיצר-טיראן:**

מבחינה נפשית, היה זה המעשה ששיכנע את העם כולו כי אין מנוס ממלחמה. כי סגירת המיצר היתה התגרות כה ברורה, בולטת, זוונית, בלתי-נחוצה לאיש, עד כי שמה קץ לכל תקווה שעבד-אל-נאצר מתכוון רק להפגנה. מבחינה מעשית, אי-אפשר היה להשלים עם ההסגר. אמנם, המשק הישראלי היה יכול להתקיים גם בלי נמל אילת. אולם כל אדם הבין כי השלמה עם סגירת-המיצר תשמיט את הקרקע שמתחת לכוש-ההרתעה של צה"ל, ובכך תערצר את מערכי-ישראל בכל החזיתות והמישורים.

אשכול מגמגם ברדיו

אדם ממשלת ישראל לא יכלה להחליט. וכך החלה תקופת-החרדה, שהולידה את איש-השנה.

העם בעורף רצה להאמין בממשלה היודעה נה היא עושה, והתאכזב במהרה. יאילו הממשלה התלבטה באחריותה. לוי אשכול האמין כי במלחמה עלולים ליפול 20 אלף חללים ישראלים. הוא לא יכול היה להכריח את עצמו ואת ממשלתו לחתום על פסק-דין מוחת כזה, כל עוד נראה באופק שכיב של תקווה.

אין ספק שגם הממשלה בהרכב זה היתה מחליטה לבסוף לצאת למלחמה, אחרי שהופי רכה התקווה האחרונה לפעולה בינלאומית. אולם הדברים התפתחו בכיוון אחר.

יגאל אלון נשאר בלנינגרד

י המשבר הפנימי הגיע, במהירות גוברת ומסחר-רת, לשיא. גם פרשה זו רצופה בשאלות של "אילו". מה היה קורה אילו החליט לוי אשכול, באותו יום

22 ימי חרדה

המלחמה נראתה רחוקה יותר מאי-פעם.

הצבא המצרי זז

אשר עדה לוי אשכול על במת-המיצע, ניגש אליו יצחק רבין, ולחש לו משהו באוזן. אשכול הקדיר את פניו, נראה מאז מודאג.

למחרת היום, ה'16 במאי, הוקדשה הכותרת הראשית ב-הארץ למיצעד הירושלמי. מתחתיו הופיעה כותרת שניה: "מצב חירום בצבא המצרי - יחידות צבא ורכב משורייני הועברו לכיוון סואץ - הרמטכ"ל המצרי בדמשק". זה לא הבהיל את האזרח. הכל נראה כהפגנת-סרק כדי לעזור לסורים במלחמת-העצבים. ואכן, הכותרת הראשית של הארץ מיום ה'17 במאי בישרה: "תזוזת הצבא המצרי לסיני - הפגנת כוח ולחץ על ישראל".

בסקירתו של אשכול בממשלה, כך מוסר העתון, הובעה הערכה כי התנועות הצבאיות הן ראוותניות, צעד הפגנתי ולא מעשי.

למחרת היום, ה'18 במאי, קיבלו הדברים אופי קצת יותר מדאיג. הודיעה הכותרת: "אז תנסו: כוח-האוו"ם יצטרך לפנות את גבול הרצועה... המצב באזור חמור".

אולם באותו יום הודיעו, "חוגים מדיניים" (דהיינו: דובר משרד-החוץ) בירושלים כי זוהי "מלחמת עצבים מצרית נגד ישראל".

אמרו החוגים המדיניים: "גוברת ההכרה בקרב חוגים מדיניים בירושלים, שעל אף התכונה המצרית, שיצרה מתיחות באזור, יש לצפות לארגנה כללית. החוגים המדיניים בירושלים ממשיכים להעריך את תנועות הצבא המצרי כצעד הפגנתי, המכוון מצד אחד כמעשה דאווה בפני העולם הערבי, והצד שני כצעד של הרתעה בפני ישראל".

אך באותו יום כבר חלה התמורה הפסיכולוגית. **במהירות של שואה, השתנה הכל. השמיים הכחולים התקדרו כמעט בירגע.**

הודעת ארתאנט על הסתלקות כוח-החירום פורסמה יחד עם ההודעה כי "צה"ל נוקט צעדים ואמצעים מתאימים".

העם מחליט: מלחמה

ידיעות האלה ירדו כמהלומות. חטיבות מצריות זזו הוצאו מתימן, התרכזו בסיני. נסתבר כי כוח צבאי מצרי גדול - הרבה יותר גדול מן המצופה - נשאר במצרים עצה גם בימי מלחמת תימן, וזה החחיל לעבור את התעלה מורחה.

אותה שעה החלה התעמולה המצרית לעבור לקו מלחמתי תקופני. בטלביזיה וברדיו יכלו אזרחי ישראל לראות ולשמע קריאות גלויות ונלהבות להשמדת ישראל.

מה שנראה כמשבר קטן, הפך לפתע למיבחה הגדול של קיום המדינה.

בסוף השבוע כבר עמדו זה מול זה, בגבול סיני, שני צבאות אדירים. אדירים בכוח-אדם ובשריון, לא רק בקנה-מידה מרחבי, אלא אף עולמי. כל אותה שעה היתה הכנסת בפגרה. כאשר נתכנסה סוף-סוף, ב'22 במאי, הכריז לוי אשכול ש"צה"ל נכון לכל מיבחה". באותו יום הכחישו דוברי כל המפלגות, ובראשן רפ"י, בנאומיהם וגם בשיחות פרטיות במיזנון, שהן דוגלות בהתקפה ישראלית יזומה.

למחרת היום נמסר כי גמאל עבד-אל-נאצר פקד לסגור את מיצר-טיראן.

זה היה המעשה המכריע, שהפך את המלחמה לחודית. כי החל מאותו רגע החלו כל הגורמים המדיניים בישראל, מחרות ועד הכוח החדש (להוציא רק את שני הפלגים הקומוניסטיים), תומכים ביוזמה צבאית ישראלית.

אבא אבן נשלח לסיור בעולם, התדפק על דלחות ראשי-הממשלה והנשיאים. נולדה האגדה של הכוח הימי הבינלאומי מ, שייצא ויפרוץ את ההסגר בטיראן. אך זו נמוגה במהרה. בריטניה, שהתכוננה לנטוש את דרום-ערב ואת כל המערך הצבאי שלה ממיזרח לסואץ, היתה עייפה ורצוצה מדי. ארצות-הברית, שהיתה שקועה בהרפתקת-הביש בוויאטינאם, לא יכלה ולא רצתה לפעול.

בכל זאת, כאשר חזר אבא אבן, החליטה הממשלה להמתין לפעולה בינלאומית.

ההצבעה היתה תשעה מול תשעה. בעד התקפה צבאית מיידית הצביעו לוי אשכול, יגאל אלון, ישראל גלילי, משה כרמל, יעקוב שמשון שפירא, זאב שרף, חיים גבתי, ישראל ישעיהו ואלהיו ששון. נגדה הצביעו אבא אבן, פינחס ספיר, זלמן ארן, משה חיים שפירא, יוסף בורג, זרח ורהפטיג, מרדכי בנטוב, ישראל ברזילי ומשה קול.

בערב של אותו יום ראשון, ה'28 במאי - בדיוק שבועיים אחרי שעבד-אל-נאצר פקד על צבאו לנוע לסיני - קרא אשכול באוזני העם את החלטת הממשלה להמתין.

הוא סירב להקליט את הנאום, אף שנותרו כמה דקות לשידור. ברגע האחרון החליף אחד היועצים מילה בנוסח

העם מחכה: איש מילואים נפרד

המוכן, ("הסגת כוחות" הוחלף ב"הזזת כוחות"), אך שכן למחוק את המילה שהוחלפה. כאשר הגיע אשכול למקום זה בשידור החי, החל מגמגם ומתלחש עם השדרן. כך נוצר בלב העם כולו הרושם כי ראש-הממשלה ושר-הבטחון הוא אדם עייף, מהסס, בלתי-מוסגל להחליט.

שידור זה היה אחד מנקודות-המיפנה של תשכ"ז. כי הוא הביא להתפוצצות שהבליטה את הפער שנוצר, תוך שבועיים, בין הממשלה ובין הצבא והעם.

הצבא המתין במיזברי, ספר את השעות. וכל יום שעבר נראה לו כאבידה שתגדיל את המחיר כדם.

ה'28 במאי, לתת את פקודת ההתקפה? **אין ספק שבכך היה הופך איש-השנה של תשכ"ז. עסקן מפלגתי בשם משה דיין היה חוגג אז את ראש-השנה תשכ"ה כמרישהיה.** מה היה קורה אילו מיה באותו יום את יגאל אלון, או את יגאל דיין, לשר-הבטחון?

בעל המינוי היה הופך אז לאיש-השנה - ולירוש כמעט-בטוח של כם ראש-הממשלה.

במשבר הגדול השתלבו טרגדיות קטנות. כאשר הזין נשיא מצריים את צבאו, שהה יגאל אלון בלנינגרד. הוא לא הוזמן לשם. הוא נסע לעיר הסובייטית ביוזמת עצמו, כדי לטפח בארץ את בבואתו הציבורית כמדינאי בינלאומי. בלנינגרד השתתף בקונגרס שנועד לפקידים בכירים.

כאשר קיבל, באיחור, את הידיעות על המשבר, לא סס הכיתה במטוס הראשון. הוא שעה למיבוקי חבריו, שיעצו לו להישאר שם, כדי למנוע את יצירתה של הרגשת משבר. כך איבד אלון את ההזדמנות של חייו. כאשר חזר, סוף סוף, כבר איחר את הרכבת.

מה היה קורה אילו החזיר אשכול את כהונתו לדויד בן-גוריון?

חוקן התנגד למלחמה, מפני שלא האמין בכוחו של צה"ל לעמוד בה לבדו, בלי עזרת מעצמה זרה.

כל אלה שאלות של "אילו". לוי אשכול לא בחר בדרכים אלה. הוא לחם עם עצמו, התקרב אט-אט להחלטה של פתיחת-המלחמה, אך דחה את ההכרעה עד הרגע האחרון. **כך עברו הימים, בשכני יום נראה בנצח קטן - להייל בשוחה מול אבו-עגילה, לאכיו בתל-אביב, לדודנו בקיבוץ מול הרמה הסורית.**

הטכסים הגאוני שלא תוכנן

יש לא תיכנן המתנה זו, שנראתה כליכך אינסופית. היא היתה פרי הנסיבות הנפשיות והמעשיות.

אולם אילו תיכנן אותה מדינאי גאוני, לא יכלה להיות מוצלחת יותר.

זהו אחד הפאראדוקסים התדירים בהיסטוריה. ההמתנה הרגילה את העם ואת הצבא. אך אין שום ספק כי שלושת שבועות החרדה הביאו לישראל ברכה רבה.

בזמן הזה, הספיק נשיא מצריים לרכב כמעט את כל צבאו בהציהאי סיני, שהפך מלכודת צבאית אדירה. בכך הגדיל את מומדי התבוסה.

במישור המדיני, הפגינה ההמתנה את רצונה הטוב של ישראל. אם נפלו לאחר מכן ההשמצות הסובייטיות על אוזן אטומה, ואם האמין העולם כולו כי מלחמת צה"ל אכן היתה מלחמת-התגוננות טהורה, הרי גרמה לכך המתנה זו.

ברחבי העולם התגבשה והתגברה בשבועות אלה תנועה אדירה למען ישראל. לא רק היהודים בדחבי תבל נוכחו לדעת כי ליבם פועם עם ישראל, אלא כל אנשי המצפון והר-צון הטוב, מויאן-פול סארטר ועד הסטודנטים הנוצריים בגרמניה. הפגינה ביממה אלה, תביכה וחרדה לגורלי ישראל. אוירה בינלאומית זו היא שאיפשרה לישראל, אחרי המלחמה, להדוף את ההקפות הפוליטיות ולהחזיק בשטחים. באותו זמן נחלשה הכוונת המצרית.

יתכן כי עוכרה זו עזרה לחילי-האוויר הישי-ראלי להשיג את האפתעה המכרעת.

אך כל זה לא היה ברור וידוע בעצם ימי החרדה. ההרגשה היתה בדיוק הפוכה: כי כל יום נוסף מקרב את ישראל לעברי פיפתת של שואה נוראה.

ביום ג', ה'30 במאי, סס המלך חוסיין לקאהיר, התחבק עם אויבו עבד-אל-נאצר וכתר עימו ברית צבאית. הטבעת התהדקה סביב ישראל.

החרדה הגיעה לשיאה.